



OM GOD MAN OCH FÖRVALTARE

Vem kan få god man eller förvaltare?

Godmanskap och förvaltarskap anordnas med stöd av föräldrabalkens bestämmelser. God man/förvaltare kan förordnas för personer som inte själva kan bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person och som inte kan få hjälp på ett mindre ingripande sätt som fullmakt, socialtjänst eller andra insatser.

Det gäller personer som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med ekonomisk förvaltning, rättshandlingar (till exempel ingå avtal eller ge bort egendom), personlig intressebevakning etc. En person som har god man eller förvaltare kallas för **huvudman**.

Skillnad mellan god man och förvaltare

Det finns en avgörande skillnad mellan god man och förvaltare. **Gode mannen** är endast ett biträde åt en huvudman som har kvar sin rättshandlingsförmåga. Det betyder att gode mannen i sådana fall måste ha huvudmannens samtycke till alla rättshandlingar utom de som berör den dagliga hushållningen. Saknar huvudmannen förmåga att ge sitt samtycke är gode mannen behörig att själv företa rättshandlingar inom ramen för sitt förordnande och för huvudmannens bästa.

Förvaltaren har, inom ramen för sitt förordnande, ensam behörighet att företa rättshandlingar för huvudmannens räkning, utan dennes samtycke.

Vem beslutar?

Det är **tingsrätten** som på ansökan från överförmyndaren, huvudmannen eller anhöriga fattar beslut om anordnade, utökning eller inskränkning av godmanskap och förvaltarskap. Det är också tingsrätten som upphäver godmanskap och förvaltarskap.

Vid byte av god man eller förvaltare **beslutar överförmyndaren**. Observera att en god man eller förvaltare måste kvarstå tills en ny ställföreträdare är förordnad.

Godmanskapet eller förvaltarskapet är ett **lekmannauppdrag**. Om det krävs expertkunskaper, till exempel vid en fastighetsförsäljning eller större kapitalplaceringar, bör god man eller förvaltare anlita någon som har dessa kunskaper.

Vad ingår i uppdrag?

Uppdragets omfattning framgår av tingsrättens beslut och det **registerutdrag** överförmyndaren sänt ut. Uppdraget kan innebära att:

- Bevaka huvudmannens rätt
- Förvalta huvudmannens egendom
- Sörja för huvudmannens person



En god mans/förvaltares uppgifter är delvis beroende av förhållandena i det **enskilda fallet**. En allmän riktlinje i arbetet är att en god man/förvaltare omsorgsfullt ska fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar huvudmannen. Det innebär att en god man/förvaltare alltid ska stå på sin huvudmans sida om det uppstår intressekonflikter mellan honom/henne och till exempel huvudmannens arvingar eller vårdpersonal.

En god man ”gör inte”, utan skall **se till** att det blir gjort. Till exempel är det inte en god mans/förvaltares ansvar att sköta handling, städning, hämtning av mediciner etc. Ställföreträdaren får om behov finnes ansöka om andra insatser som kan bistå huvudmannen med detta.

Bevaka rätt

Att i någon speciell rättshandling ta tillvara huvudmannens intressen, till exempel;

- Bevaka rätt i dödsbo
- Företräda huvudmannen vid uppsägning, försäljning och avyttring av bostad
- Bevaka rätt genom förhandlingar, avbetalningsavtal och liknande med fordringsägare
- Ansökan om skuldsanering
- Bevaka rätt i ärende om avhysning hos hyresnämnden

Andra exempel på områden där huvudmannens intressen behöver bevakas:

- Ansökan om stöd och service enligt LSS, (Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade). Det kan handla om kontaktpersoner, ledsagarservice m.m.
- Ansökan om bostadsbidrag samt anmäla eventuell förändring av hyreskostnaden så att huvudmannen får rätt bostadsbidrag
- Ansökan om annat boende
- Överklaga beslut
- Ansöka om andra bistånd enligt Socialtjänstlagen

Förvalta egendom

Uppgiften innebär, om inte förordnande anger annat, förvaltning av all egendom tillhörande huvudmannen. Förvalta egendom betyder att sköta huvudmannens ekonomi, ta hand om pension och bidrag, betala räkningar, lämna fickpengar, förvalta kapital, värdehandlingar, fastigheter med mera och att se till att huvudmannens egendom är tillfredsställande försäkrad.

Grundläggande för förvaltningen enligt föräldrabalken är att huvudmannens medel skall:

”I skälig omfattning användas för huvudmannens uppehälle, utbildning och nytta i övrigt”,

och att de medel som inte används för sådana ändamål skall:

”Placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning”



Det föräldrabalken säger är att huvudmannen ska få det han/hon behöver och har råd till samt att resterande medel (pengar) ska placeras tryggt. Med skälig avkastning avses inget annat än normal bankränta. En ställföreträdare får **aldrig** spekulera med sin huvudmans pengar.

Om förordnandet omfattar att förvalta huvudmannens egendom så är ställföreträdaren redovisningsskyldig till överförmyndaren vad avser den ekonomiska förvaltningen.

Sörja för person

Sörja för person brukar också kallas personlig omvårdnad. Det är en viktig uppgift. Uppgiftens innehåll kan inte bestämmas generellt utan avgörs i det enskilda fallet. Sörja för person innebär **inte** att gode mannen/förvaltaren själv ska sköta om och vårda huvudmannen. Gode mannen/förvaltaren har istället följande roll:

- Vara en länk mellan huvudmannen och den sociala omgivningen utanför huvudmannens boende- och vårdmiljö.
- Genom regelbundna besök (minst en gång i månaden) hos huvudmannen och kontakter med till exempel vårdpersonal och hemtjänst se till att huvudmannen har en bra boendemiljö, får god vård och omsorg samt så hög livskvalitet som möjligt. Dock inte så täta besök så att uppdraget istället får en social funktion då skall istället andra lösningar sökas (se nedan)
- Ta initiativ till att huvudmannen får till exempel en kontaktperson eller att besöksverksamhet ordnas genom någon frivilligorganisation, exempelvis Röda Korset.
- I övrigt uppmärksamma huvudmannens behov av sociala kontakter, fritidsverksamhet, daglig sysselsättning, rekreation med mera och ta de initiativ som är lämpliga.

Socialtjänstlagen (SoL) SFS 2001:453

Socialtjänstlagen innehåller bland annat bestämmelser och rättigheter till ekonomiskt och socialt stöd. Socialtjänstens 2 kap 1 § säger att:

*”Varje **kommun** svarar för socialtjänsten inom sitt område.”*

Fjärde kapitlet handlar om **rätten till bistånd**, 4 kap 1§:

”Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv”.

I femte kapitlet beskrivs **särskilda bestämmelser** för olika grupper,

- Barn och unga
- Äldre människor
- Människor med funktionshinder



- Missbrukare
- Anhörigvårdare
- Brottsoffer

Exempel på **insatser** som kan beviljas enligt socialtjänstlagen:

Anhörigstöd

Boendestöd

Korttidsvistelse

Inköp av dagligvaror

Ledsagning enligt SoL (5:4, 7)

Matlagning/matdistribution

Nattinsats

Personlig omvårdnad

Städning, diverse hushållsgöromål

Särskilt boende

Tvätt/klädvård

(Bistånd beviljas ej för att sköta om husdjur. En regeringsrättsdom (RÅ ref 1992.42) angav att rastning av hund inte kunde ingå i skälig levnadsnivå.)

Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade (LSS) SFS 1993:387

LSS är en **rättighetslag** som ska garantera personer med omfattande och varaktiga funktionshinder goda levnadsvillkor, att de får den hjälp de behöver i det dagliga livet och att de kan påverka vilket stöd och vilken service de får. Målet är att den enskilde får möjlighet att leva som andra.

LSS ger rätt till tio insatser för särskilt stöd och särskild service som människor kan behöva utöver det som de kan få genom annan lagstiftning. LSS är ett komplement till andra lagar och innebär inte någon inskränkning i de rättigheter som andra lagar ger. En begäran om stöd och service från en person som ingår i lagens personkrets bör i första hand prövas enligt LSS om det är en insats som regleras i lagen. Motivet till detta är att det i allmänhet får antas vara till fördel för den enskilde.

Vem gäller lagen för?

LSS gäller för personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd, personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Tio rättigheter/insatser

- 1 Rådgivning och annat personligt stöd
- 2 Personlig assistans
- 3 Ledsagarservice
- 4 Kontaktperson
- 5 Avlösarservice i hemmet
- 6 Korttidsvistelse utanför det egna hemmet



- 7 Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år
- 8 Boende i familjehem eller i bostad med särskild service för barn och ungdom
- 9 Boende med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad
- 10 Daglig verksamhet

Vårdpersonal

Om huvudmannen bor på ett särskilt boende, gruppboende eller annat boende där det finns vårdpersonal eller liknande, ska ställföreträdaren träffa personal så att de kan presentera sig för varandra. Vidare bör ställföreträdaren informera om vad som ligger i uppdraget så att personalen vet vad de kan förvänta sig av ställföreträdaren. Observera att det är god mannen/förvaltaren som är ansvarig för huvudmans ekonomi och det är denne som ska betala räkningar osv. Personalen på boendet ska endast hantera/hjälpa huvudmannen med hans egna medel (fickpengar).

Huvudmannens samtycke

I viktiga frågor skall god man/förvaltare höra sin huvudman och hans eller hennes make/maka/sambo och eventuella barn. Med förvaltningsåtgärd ”av större vikt” menas exempelvis en fastighetsförsäljning eller placering av tillgångar till ett större värde. Vid åtgärder för en huvudmans räkning ska ställföreträdaren inhämta hans eller hennes samtycke. Samtycke krävs inte vid vardagliga och återkommande utgifter, till exempel inköp av mat och kläder, betalning av hyra, vårdkostnader, skatter, telefon med flera regelbundna betalningar för den dagliga tillvaron.

Har huvudmannen en annan uppfattning i någon fråga så är det huvudmannens mening som gäller.

Kan huvudmannen inte lämna samtycke till någon specifik åtgärd t.ex. försäljning av fastighet eller öppna ett bankfack, måste läkarintyg ordnas som styrker att huvudmannen inte kan uttrycka sin mening på grund av sitt hälsotillstånd. En förvaltare behöver till skillnad från en god man inte något samtycke från huvudmannen för att en rättshandling som han/hon företagit inom ramen för sitt uppdrag skall bli bindande för huvudmannen. Det är trots detta viktigt att förvaltaren i frågor som rör huvudmannen inhämtar hans/hennes mening.

Generellt förbud mot gåva och arvsavstående

I föräldrabalkens 14:e kapitel, 12 paragraf står det:

”En god man/förvaltare kan inte ge bort huvudmannens egendom om det inte är fråga om personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till den enskildes ekonomiska villkor.”

Gåvoförbudet innebär att gåva **inte** heller kan ges med överförmyndarens samtycke.

Gåvor till vuxna huvudmän



Då en huvudman, myndig person som har god man/förvaltare, ska mottaga en gåva krävs i vissa fall att speciella formkrav uppfylls. Vid gåva av fastighet, bostadsrätt eller tomträtt krävs att gode mannen/förvaltaren inhämtar **överförmyndarens samtycke**. Samtycke krävs även om huvudmannen enligt gåvovillkoren ska överta betalningsansvar, pantsätta egendom eller utfärda revers till givaren.

Gåvor från vuxna huvudmän

Huvudregeln är **förbud** för en förordnad förmyndare, god man eller förvaltare att ge bort huvudmannens egendom. **Undantag** från förbudet är gåvor i form av ”personliga presenter”, julklappar och födelsedagspresenter till normala värden. Till exempel om huvudmannen har gett sina barn en 500-lapp varje jul ska ställföreträdaren, om huvudmannen har råd, naturligtvis fortsätta med det. En god man/förvaltare får inte heller för huvudmannens räkning avstå från arv eller testamente.

Om huvudmannen är givare

En huvudman med god man behåller sin rättshandlingsförmåga och får göra vad han eller hon själv önskar med sina tillgångar. Det är dock viktigt att understryka att detta gäller bara om han eller hon **har förmåga** att ge uttryck för en egen vilja och är medveten om vad en gåva innebär.

Det är klart olämpligt att god man/förvaltare mottar gåvor av sin huvudman.

Dyker det upp frågetecken om hur en ställföreträdare bör/får/ska agera så kontakta gärna överförmyndarnämnden för vidare information.